

PRACA W HIERARCHII WARTOŚCI STUDENTÓW (NA PRZYKŁADZIE PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ W PŁOCKU)

Streszczenie

Niniejszy artykuł traktuje o istocie i pozycji pracy w hierarchii wartości współczesnego człowieka na przykładzie wybranej grupy społecznej – studentów. Na podstawie badania sondażowego przeprowadzonego wiosną 2015 roku w grupie ponad pięciuset studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku wykazano, że praca, choć nie jest najwyższą wartością w życiu współczesnych studentów, to zajmuje jednak wysoką – czwartą pozycję wśród wymienianych przez nich wartości. Czynniki determinującymi rozkład odpowiedzi były: płeć, miejsce zamieszkania i obrany kierunek studiów.

Słowa kluczowe: Student, wartości, praca, praca zawodowa, praca jako wartość

1. Istota i sens pracy na przestrzeni dziejów człowieka

Praca człowieka już od starożytnych czasów pozostaje zajmującym tematem zarówno w obszarze teorii, jak i życiowej praktyki. Praca jako taka, zmieniała się na przestrzeni wieków, podobnie też ewaluowało jej rozumienie i sens jaki był jej nadawany. Te przemiany oraz fakt, że towarzyszy człowiekowi od początku jego istnienia spowodowały, że obecnie pozostaje dziedziną rozważań różnych nauk.

W historii cywilizacji praca ludzka była oceniana w różny sposób. System niewolniczy i feudalny zrodził ideologię głębokiej pogardy zarówno dla pracy, jak i ludzi pracujących. Praca – szczególnie fizyczna – była oceniana jako czynność poniżająca, wręcz hańbiąca człowieka dobrze urodzonego. W wiekach średnich, gdzie cywilizacja zachodu rozwijała się wraz z chrześcijaństwem, odrzucono wartościowanie pracy ze względu na wykonującą ją podmiot czy też fizyczny bądź duchowy jej wymiar. Praca nie tylko przestała być przekleństwem i hańbą, ale zyskała wartość wyższą niż ekonomiczną – stała się nawet moralnym obowiązkiem, środkiem umożliwiającym rozwijanie cnót. Praca otrzymuje więc wartość moralno – religijną i staje się konieczna, gdyż służy utrzymaniu życia, strzeże przed nałogami i lenistwem, ale oznacza też wielbienie Boga przez współdziałanie z Nim w dziele doskonalenia świata. Na dowód tego można przywołać poglądy chociażby św. Augustyna, św. Tomasza z Akwinu, czy benedyktyńskie zawołanie „ora et labora”, gdzie pracę stawia się na równi z modlitwą, jako drogę do osiągnięcia wiecznego szczęścia, zbawienia. Ten kontemplacyjny – modlitewny wymiar pracy został z czasem negatywnie zinterpretowany przez protestancką filozofię pacy, która położyła akcent na obowiązek pracy, pracowitość połączoną z wyrzeczeniem i oszczędnością, nadając tym samym wysoką rangę ekonomiczno – moralnemu aspektowi pracy. W tym odniesieniu praca staje się stopniowo czynnikiem pomnażającym dobra materialne ubogacające ludzką egzystencję, wzrost kapitału, a przez to wyznaczającym „drogę do szczęścia na tej ziemi“.

Rozwój kapitalizmu uczynił z pracy działalność przydatną i pożyteczną, widząc w niej przede wszystkim źródło czerpania środków do życia, pomnażania dóbr i bogactwa w skali indywidualnej i społecznej. Ekonomizacja okresu wczesnego rozwoju kapitalizmu doprowadziła stopniowo przedstawicieli utopijnego socjalizmu do traktowania pracy jako obowiązku służby społecznej i jako jedynej tytułu prawnego do korzystania oraz udziału we własności, a nawet długu jaki każdy zdolny do pracy powinien spłacać społeczeństwu. Doprowadziło to w rezultacie twórców socjalizmu naukowego do ukształtowania idei nowego ustrojowo-ekonomicznego porządku społecznego osadzonego na pracy traktowanej jako towar. Spowodowało to w rezultacie uprzedmiotowienie pracy, która w warunkach rozwoju przemysłu spadła poniżej czynności.

2. Konteksty i aspekty myślenia o pracy

Współczesne rozważania o pracy osadzone są w różnych kontekstach. Za Z. Wiatrowskim wymieniam trzy, które zasługują na uwagę: uniwersalistyczny, chrześcijański i pragmatyczny [Wiatrowski 2005].

W kontekście uniwersalistycznym praca jest traktowana jako wartość uniwersalna, dzięki której powstają i funkcjonują wszystkie inne wartości. Stanowi zatem podstawowy miernik wartości człowieka. Wobec powyższego każdy człowiek ma prawo do pracy. Powinien on także uzyskać takie przygotowanie do pracy i takie kwalifikacje i kompetencje zawodowe, które zagwarantują mu bycie podmiotem w każdej sytuacji pracowniczej. Ponadto każdy pracujący ma prawo do pozyskiwania w wyniku pracy zawodowej minimum środków gwarantujących jemu i jego najbliższemu stan ludzkiej egzystencji. Bezrobocie zatem godzi w istotę człowieka, zdolnego i pragnącego realizować naturalne prawo do pracy.

Do uniwersalistycznego zbliża się mocno katolicki kontekst myślenia o pracy, który oddając istotę chrześcijaństwa, akcentuje poczucie godności osobistej płynące z pracy, wpływ pracy na kształtowanie się pozytywnych cech charakteru, hasła nowej pracy organicznej i związanej z tym hasła solidaryzmu społecznego, a także praworządności.

W świetle filozofii pragmatyzmu i materializmu praca jest głównym czynnikiem i wyrazem postawy, decydującej o wykorzystaniu możliwości życiowych człowieka, odgrywa ona zasadniczą rolę w jego rozwoju i stanowi materialną podstawę życia społecznego. Według przedstawicieli tych kierunków praca jest także warunkiem istnienia człowieka, niezależnym od wszelkich ustrojów, jest wieczną i przyrodzoną koniecznością, która umożliwiła życie ludzkie.

Pracą i jej znaczeniem w życiu człowieka zajmuje się wiele dyscyplin naukowych. Dlatego też pracę można ujmować w różnych aspektach:

- aspekt filozoficzny – gdzie pracę traktuje się jako swoistą wartość, która jest jednym źródłem wszelkich innych wartości,
- aspekt fizjologiczno – psychologiczny, w którym, pracę traktuje się jako obiektywną potrzebę człowieka, szczególnie dorosłego i sprawnego fizycznie i psychicznie, a także jako nieodzowny warunek jego rozwoju,
- aspekt ekonomiczny – gdzie praca stanowi podstawowe źródło i warunek egzystencji człowieka, oraz rozwoju gospodarczego kraju. W procesie pracy powstają wytwory społeczne użyteczne, warunkujące nieustanny rozwój społeczno-ekonomiczny i dobrobyt jednostki,
- aspekt społeczny – w którym z racji swojego charakteru społecznego gwarantuje konieczny człowiekowi kontakt społeczny i realizację jego różnorodnych potrzeb,
- aspekt wychowawczy – gdzie istotnego znaczenia nabiera założenie, w myśl którego największą wartość przypisuje się wychowaniu przez pracę. Człowiek wykonując pracę nie tylko tworzy nowe wartości, ale także podlega nieustannemu rozwojowi osobowemu i społecznemu, doskonaląc w ten sposób samego siebie i swoje otoczenie,

- aspekt moralny – w którym chodzi o stosunek do pracy, sposób jej traktowania i wykonywania oraz przeżywania. konieczny człowiekowi kontakt społeczny i realizację jego różnorodnych potrzeb.

3. Współczesne rozumienie pracy

„Praca” stanowi przedmiot zainteresowań wielu dyscyplin naukowych. I tak na przykład, w ujęciu psychologicznym, praca to „system czynności wyróżnionych i ukierunkowanych na przekształcenie otoczenia, wykonywanych względnie stale, gdy jej wykonawca ma odpowiednie kwalifikacje formalne” [Szewczuk 1998, 654]. W pedagogice natomiast pracę definiuje się jako: 1) świadome działanie mające na celu zaspokojenie potrzeb przez tworzenie dóbr; 2) podejmowany przez pracującego trud, ciężar towarzyszący wysiłkowi fizycznemu względnie umysłowemu pracującego człowieka; 3) nieodłącznie związany z pracą rozwój fizyczny, psychiczny, duchowy i moralny pracującego podmiotu [Pilch 2003, 781].

Praca jest więc świadomą i celową działalnością człowieka, który wykorzystując swoje fizyczne, biologiczne oraz nabyte zdolności i umiejętności dąży do zaspokojenia swoich potrzeb materialnych i duchowych. Jest to zatem jedna z podstawowych form jego aktywności, za pomocą której zapewnia on sobie byt materialny oraz zaspokaja elementarne potrzeby życiowe organizmu.

Na początku XXI wieku można dostrzec nowe spojrzenie na pracę człowieka. Obserwuje się bowiem chęć wykazania tzw. „obumierania pracy” i wizję „społeczeństwa bez pracy”. Jest to jednak – jak twierdzi Z. Wiatrowski - wyraz nieporozumienia polegającego na tym, że mówią one o pracy w ogóle, gdy w rzeczywistości można jedynie mówić o zanikaniu tradycyjnie pojmowanej pracy fizycznej. Dziś, mówiąc o pracy w rozumieniu globalnym, należy sobie uświadomić, że postaci pracy jest wiele, a wśród nich mieszczą się i prace wytwórcze, prace usługowe, prace badawcze, oraz twórcze, ale także prace kierownicze i sterownicze, organizacyjne, prace zwane uczeniem się i studiowaniem, wreszcie tzw. prace domowe, prace na działce hobbyistyczne i inne. Wobec powyższego teza D. Bella o obumieraniu pracy i jej odrywaniu od człowieka – „praca i kapitał – centralne wskaźniki rozwoju w społeczeństwie przemysłowym – zostały zastąpione przez informację i wiedzę. Teoria wartości pracy ludzkiej została zastąpiona przez teorie wartości wiedzy. To wiedza, a nie praca, jest źródłem bogactwa” [Pachociński 1999, 15] - jest nie do przyjęcia. Zdecydowanie popieram stanowisko Z. Wiatrowskiego, kwestionujące przypuszczenia o wątpliwej wartości pracy człowieka. Praca jest wg tego autora wartością bezdyskusyjną, a przy tym uniwersalną, która w istotny sposób rzutuje na kształt i przebieg życia człowieka oraz na wymiar i wyraz życia społecznego [Wiatrowski 2004].

4. Praca jako wartość

Człowiek, jako istota rozumna i świadoma dąży do określonych wartości. Wartości obejmują i normują wszystkie wymiary życia. Dotyczą sfery fizycznej, psychicznej, duchowej i społecznej. Stanowią one kryteria takiej postawy i takich decyzji w odniesieniu do wszystkich tych sfer, które umożliwiają człowiekowi integralny rozwój oraz realizację jego aspiracji życiowych. Wartości wyznaczają nasze postawy wobec ludzi i rzeczy. Rzutują tym samym na stany emocjonalne oraz wpływają na samoocenę.

Można więc przyjąć za J. Szczepańskim, że „wartość to dowolny przedmiot materialny lub idealny, ideę lub instytucję, przedmiot rzeczywisty lub wyimaginowany, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisując mu ważną rolę w swoim życiu, a dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus” [Szczepański 1970, 97-98]. Choć za podmiot wartości uważa się człowieka, to wartości są czymś pozapodmiotowym, zewnętrznym, interiorzowanym przez jednostkę. Ogólnie o wartościach powiedzieć można zatem, że są to:

- rzeczy i sprawy ważne, cenne, pożądane,
- życiowe drogowskazy, mapy, kompas,
- standardy naszych myśli, postaw i zachowań, które mówią o tym, kim jesteśmy, jak żyjemy i jak traktujemy innych ludzi,
- kryteria naszych ocen, decyzji i wyborów.

Na ogół ludzie tworzą sobie hierarchię potrzeb i wartości. Tak więc jeden człowiek na pierwszym miejscu stawia własne dobro i wartości z nim związane, dla innego najwyższą wartość ma dobro ogółu lub pomyślność rodziny. Indywidualne systemy wartości ulegają jednak zmianom. Zmiany te zależą od zmian ogólnospołecznych w otoczeniu, jak przemiany ustrojowe, gospodarcze, kulturowe i inne w skali mikro- i makro środowiska jednostki. Uwarunkowane są także cyklem życiowym człowieka, procesami dojrzewania, dorastania i starzenia oraz zmianami w konkretnych sytuacjach życiowych i przemianami w psychice pod wpływem nowych doświadczeń.

Tradycyjnie wyróżnia się trzy nastawienia do pracy: punitywne, instrumentalne, autoteliczne. Jednostka lub zbiorowość o nastawieniu punitywnym postrzega pracę jako instytucję narzuconą (przez społeczeństwo, państwo, rynek). Osoba pracująca traktuje więc czynności pracy jako tragiczne fatum. Przy nastawieniu instrumentalnym pracę ceni się dla korzyści, jakie przynosi jednostkom i społeczeństwu. Osoba pracująca postrzega pracę jako konieczność życiową, podstawę egzystencji, najczęściej w sensie materialnym. Przy nastawieniu autotelicznym praca jest traktowana jako cel sam w sobie, źródło człowieczeństwa, podstawa rozwoju osobistego, służba wartościom społecznym. W tym miejscu należy przywołać pojęcie samorealizacji w pracy, które jako koncepcja pojawiło się w Europie w XIX wieku, a oznaczało spełnienie się jednostki poprzez pracę, pełen rozwój osobisty i realizację zdolności.

Jak już wcześniej wspomniano praca jest sposobem i metodą zapewnienia sobie i społeczeństwu elementarnych (materialnych) warunków egzystencji. To także forma aktywności, dzięki której człowiek zmierza do ograniczenia wpływu środowiska naturalnego lub uniezależnienia się od niego. Nade wszystko praca jest jednak wartością. Będąc dobrowolną formą działalności człowieka, wypływającą z obowiązku wobec społeczeństwa, połączona z wysiłkiem fizycznym, ma na celu tworzenie nowych wartości duchowych i materialnych. Równie ważny jest również wymiar moralny (etyczny) pracy. Podkreśla się bowiem powszechnie, że jest ona moralnym obowiązkiem każdego z nas wobec jednostki i całego społeczeństwa. Na ten aspekt zwracali uwagę przedstawiciele wielu dziedzin nauki, zwłaszcza filozofowie i socjologowie, dla których praca jest podstawowym i kreatywnym elementem dziejów ludzkości.

Wartości ekonomiczne są to wartości zapewniające człowiekowi materialne warunki egzystencji, często łączone z nakazem i przymusem pracy, moralne – to wartości łączone z powinnością i obowiązkiem jednostki wobec siebie i grupy. Wartościowanie pracy w kategoriach moralnych istniało już od wieków. Wraz z pojawieniem się tak zwanej pracy najemnej, za którą płaci się pieniędzem, praca ludzka stała się wartością również ekonomiczną. Nie ztraca jednak swoich wartości moralnych, wręcz przeciwnie, jej moralny aspekt staje się szczególnie ważny w momencie, gdy zdobycie i posiadanie pracy staje się problemem społecznym. Praca zyskuje na wartości szczególnie wówczas, gdy trudno ją zdobyć, gdy byt materialny jednostek i ich rodzin jest zagrożony.

5. Praca w hierarchii wartości studentów – założenia i wyniki badań własnych

Wśród wartości uznawanych przez Polaków za najistotniejsze w życiu codziennym praca zawsze miała wielkie znaczenie. Większość wskaźników dotyczących zatrudnienia ukazuje pozytywne zmiany, jakie zachodzą w Polsce na tym polu. W tym kontekście podej-

muje się liczne badania, mające na celu sprawdzenie, jakie miejsce w hierarchii wartości Polaków zajmuje praca oraz jakie podejście mają do niej Polacy. Takie badania przeprowadził m.in. CBOS w 2006 roku na próbie losowej 979 dorosłych Polaków [CBOS 2006]. Praca, wg tego badania, zajęła drugą pozycję wśród najwyższej cenionych wartości życiowych – tuż po szczęściu rodzinnym. Nie mniejsze znaczenie Polacy przypisali wtedy zdrowiu, spokojowi, życiowej uczciwości oraz szacunkowi innych ludzi. Daleko poza zatrudnieniem pozostały natomiast takie wartości, jak: grono przyjaciół, wiara religijna, pomyślność ojczyzny, wykształcenie, dobrobyt, wolność słowa, kontakt z kulturą czy też udział w życiu społeczno-politycznym, życie pełne przygód i wrażeń oraz sukces i sława. Kolejne badanie CBOS w 2010 roku pokazało, że praca – choć nadal wysoko ceniona przez większość respondentów – nie należy już do ścisłej czołówki w hierarchii wartości [CBOS 2010]. Przemiany gospodarcze, poprawa jakości i poziomu życia wywierają wpływ na zmianę postaw względem pracy w całym społeczeństwie, w tym w szczególności wśród młodego pokolenia, które stoi u progu podjęcia swojej pierwszej pracy.

Wiele prac starało się udzielić odpowiedzi na pytanie o system wartości młodego pokolenia Polaków. Badania hierarchii wartości młodych prowadzone są w różnych grupach i różnych regionach, a wyniki tych analiz znajdują odbicie w różnych publikacjach. W kontekście pogarszających się opinii na temat sytuacji młodych na krajowym i lokalnym rynku pracy a także w świetle powszechnych opinii o degradacji roli wartości w życiu młodego pokolenia podjęto niniejsze badanie. Badanie przeprowadzono w oparciu o listę wartości zastosowaną we wspomnianym badaniu CBOS z 2006 roku. Celem głównym badania było zebranie opinii na temat miejsca pracy zawodowej w hierarchii wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym przez współczesnych polskich studentów. Cel szczegółowy sformułowano zatem następująco:

- Jakie miejsce w systemie wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku zajmuje praca zawodowa?
Tak sformułowany cel pozwolił na postawienie następujących problemów badawczych:
 1. Czy istnieje zależność pomiędzy miejscem zamieszkania studentów a pozycją pracy zawodowej w hierarchii ich wartości?
 2. Czy istnieje zależność pomiędzy płcią respondentów, a pozycją pracy zawodowej w hierarchii ich wartości?
 3. Czy obrany przez studentów kierunek studiów determinuje miejsce pracy zawodowej w hierarchii ich wartości?

W procesie badawczym zastosowano metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankiety. Skonstruowano narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza ankiety. Ankieta obejmowała zakres 16 wartości z możliwością wyboru pięciu spośród nich. Kwestionariusz ankiety umożliwił również poznanie cech demograficznych badanych studentów i dlatego informacje można było porządkować według płci, miejsca zamieszkania i obranego przez respondentów kierunku studiów.

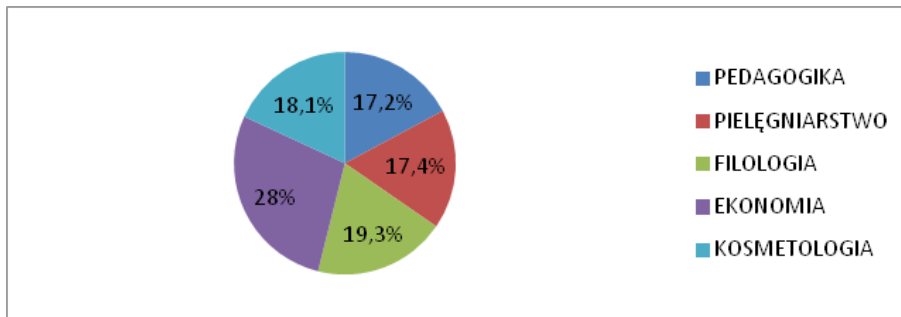
Badania przeprowadzono na grupie reprezentatywnej 564 studentów studiów stacjonarnych pierwszego stopnia Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku na przełomie marca i kwietnia 2015 roku. Ankieta miała charakter anonimowy, wypełniana była dobrowolnie i samodzielnie.

Kobiety stanowiły zdecydowaną większość wśród badanych – 85%, natomiast mężczyźni stanowili tylko 15% ogółu respondentów. Wynikać to może ze specyfiki kierunków kształcenia prowadzonych w PWSZ w Płocku, z których wywodzili się respondenci, a które mieszczą się w obszarach nauk humanistycznych, społecznych i nauk o zdrowiu.

Jeżeli chodzi o miejsce zamieszkania badanych studentów to udział mieszkańców wsi i mieszkańców miast był prawie identyczny, gdyż: 51% respondentów stanowili mieszkańcy wsi, a 49% – mieszkańcy miast.

Respondenci reprezentowali pięć kierunków kształcenia na studiach stacjonarnych pierwszego stopnia (licencjat): ekonomia, filologia, kosmetologia, pielęgniarstwo, pedagogika (Rys. 1). Udział procentowy przedstawicieli poszczególnych kierunków przedstawiał się następująco: najliczniejszą grupę – 158 osób, czyli 28% – stanowili studenci kierunku ekonomia, studenci filologii w liczbie 109 osób to 19,3 % ogółu badanych, studenci kosmetologii – 102 osoby to 18,1 % badanych, studenci pielęgniarstwa – 98 osób – 17,4% badanych i studenci pedagogiki – 97 osób – 17,2 % ogółu respondentów.

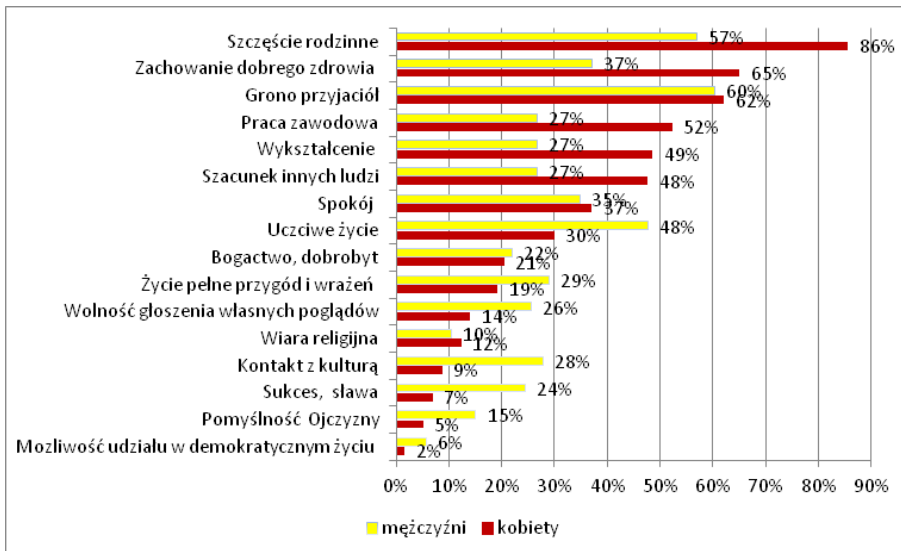
Rys. 1. Struktura respondentów ze względu na reprezentowany kierunek studiów

Źródło: Obliczenia własne.

Informacje na temat: czy płeć determinuje stosunek respondentów do pracy i jak to się przekłada na pozycję pracy zawodowej w systemie ich wartości przedstawia rysunek 2.

Rys. 2. Praca jako wartość życiowa studentów według płci

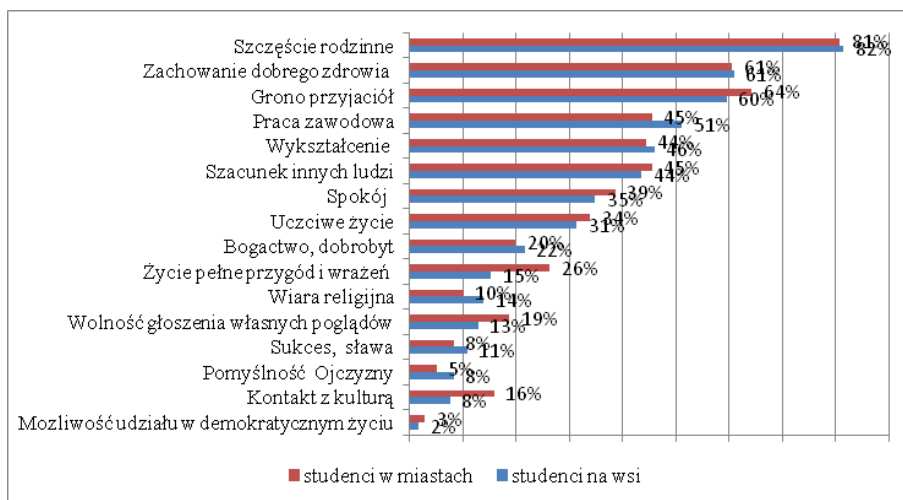
Źródło: Obliczenia własne.

Praca w hierarchii wartości studentek zajmuje **czwartą** pozycję. Takiego wyboru dokonała ponad połowa – 52% – badanych respondentek. Kobiety wymieniały ją po szczęściu rodzinnym (86%), zachowaniu dobrego zdrowia (65%) i gronie przyjaciół(62%). Natomiast studenci – mężczyźni postawili pracę zawodową dopiero na ósmym miejscu (27%), na równi z wykształceniem i szacunkiem innych ludzi. Mężczyźni wybrali bowiem kolejno następujące wartości:

1. grono przyjaciół (60%);
2. szczęście rodzinne (57%);
3. uczciwe życie (48%);
4. zachowanie dobrego zdrowia (37%);
5. spokój (35%)
6. życie pełne przygód; (29%);
7. kontakt z kulturą(28%)
- 8. praca zawodowa (27%); wykształcenie(27%); szacunek innych ludzi (27%).**

Płeć zdeterminowała zatem stosunek respondentów do pracy. Praca stanowi bowiem zdecydowanie większą wartość dla kobiet niż dla mężczyzn. Należy jednak zauważyć, że pierwsze miejsca w hierarchii wartości, zarówno u mężczyzn jak i u kobiet, zajęły takie same wartości: szczęście rodzinne, grono przyjaciół i zachowanie dobrego zdrowia.

Rys. 3. Praca jako wartość życiowa studentów według miejsca zamieszkania

Źródło: Obliczenia własne.

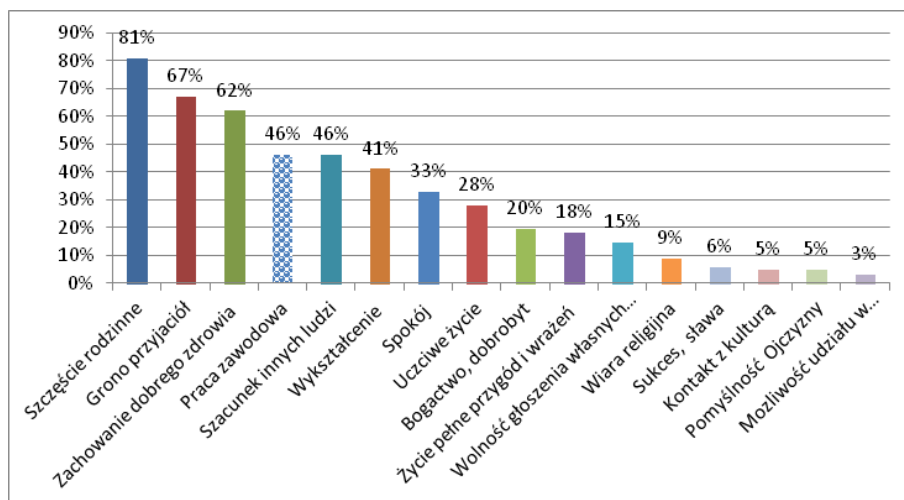
W przypadku drugiej zmiennej niezależnej jaką było miejsce zamieszkania respondentów wybory rozłożyły się niemal identycznie(Rys. 3). Studenci mieszkający w miastach dokonali następującego wyboru prezentowanych wartości: 1) Szczęście rodzinne (81%); 2) Grono przyjaciół (64%); 3) Zachowanie dobrego zdrowia (61%); **4) Praca zawodowa (45%)**; Szacunek innych ludzi(45%). Natomiast studenci – mieszkańcy wsi wybrali następująco: 1) Szczęście rodzinne (81%); 2) Zachowanie dobrego zdrowia (61%); 3) Grono przyjaciół (59%); **4) Praca zawodowa (51%)**;

Miejsce zamieszkania respondentów nie okazało się czynnikiem determinującym ich stosunek do pracy. Zarówno wśród studentów mieszkających w miastach jak i studentów mieszkańców wsi praca zawodowa zajmuje **czwartą** pozycję w hierarchii wartości naj-

bardziej przez nich cenionych w życiu codziennym. Na pierwszym miejscu, zarówno jedni jak i drudzy, postawili szczęście rodzinne (81%). Natomiast na drugim lub trzecim miejscu wskazywali zamiennie: zachowanie dobrego zdrowia (61% – wieś; 61% – miasto) oraz grono przyjaciół (59% - wieś; 64% miasto).

Kolejnym pytaniem problemowym, na które szukano odpowiedzi, było: czy obrany przez studenta kierunek studiów ma wpływ na miejsce pracy zawodowej w systemie wartości najbardziej cenionych przez niego w życiu codziennym? Rozkład odpowiedzi studentów na poszczególnych kierunkach przedstawiają kolejne rysunki.

Rys. 6. Praca w hierarchii wartości studentów na kierunku ekonomia

Źródło: obliczenia własne

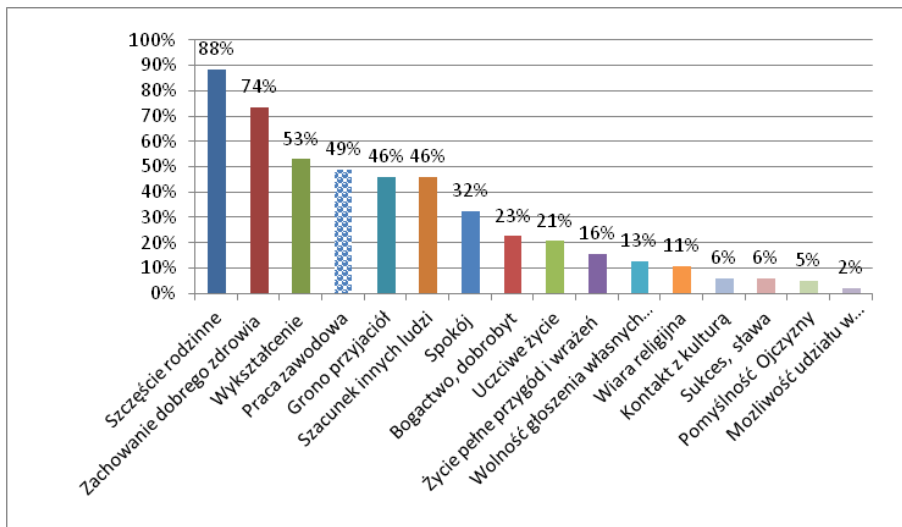
Dla studentów ekonomii najważniejsze w życiu jest szczęście rodzinne. Tak deklarowało 81% respondentów z tej grupy. W dalszej kolejności wskazali grono przyjaciół (67%) i zachowanie dobrego zdrowia (62%). Na **czwartym** miejscu studenci tej grupy (46%) wskazali ex aequo **pracę zawodową** i szacunek innych ludzi.

Kolejne pozycje zajęły takie wartości jak: wykształcenie (41%), spokój (33%), uczciwe życie (28%). Wartości przyjemnościowe, takie jak: bogactwo, dobrobyt czy życie pełne przygód zajęły odległe – dziesiątą i jedenastą pozycję, a sukces i sława – trzynastą.

Niestety nie napawa optymizmem fakt, że odległe miejsce w hierarchii wartości studentów ekonomii znalazły takie wartości jak: kontakt z kulturą (5%), pomyślność ojczyzny (5%) oraz możliwość udziału w demokratycznym życiu (3%).

Rysunek 7 prezentuje wybory studentek na kierunku kosmetologia. Tutaj, podobnie jak na kierunku ekonomia, **praca zawodowa** (49%) zajęła **czwarte** miejsce w hierarchii wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym przez studentki. Jako najważniejszą wartość studentki wskazały również szczęście rodzinne (88%), następnie – zachowanie dobrego zdrowia (74%), a na trzecim miejscu wykształcenie (53%).

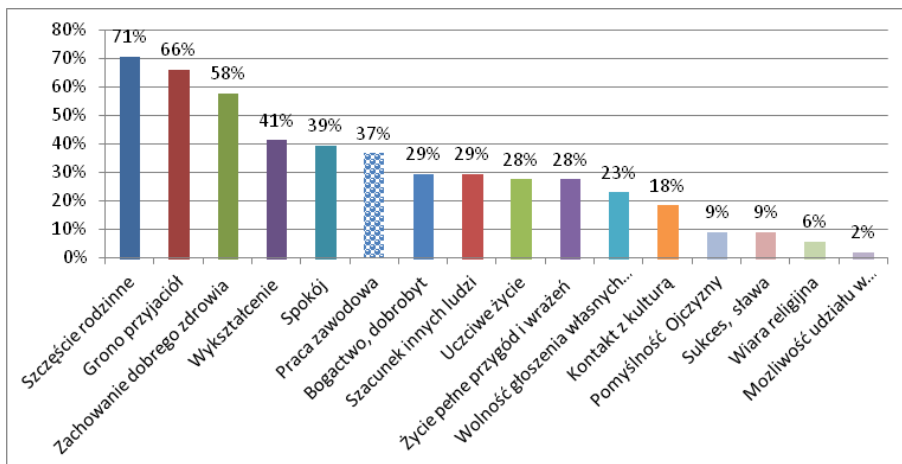
Rys.7. Praca w hierarchii wartości studentów na kierunku kosmetologia

Źródło: obliczenia własne

Za pracą zawodową w hierarchii wartości studentek kosmetologii znalazły się *aequo*: grono przyjaciół i szacunek innych ludzi (46%). Na dalszym planie znalazły się wartości związane z kulturą (6%), z ojczyzną (5%) czy z demokracją (2%).

Rys. 8. Praca w hierarchii wartości studentów na kierunku filologia

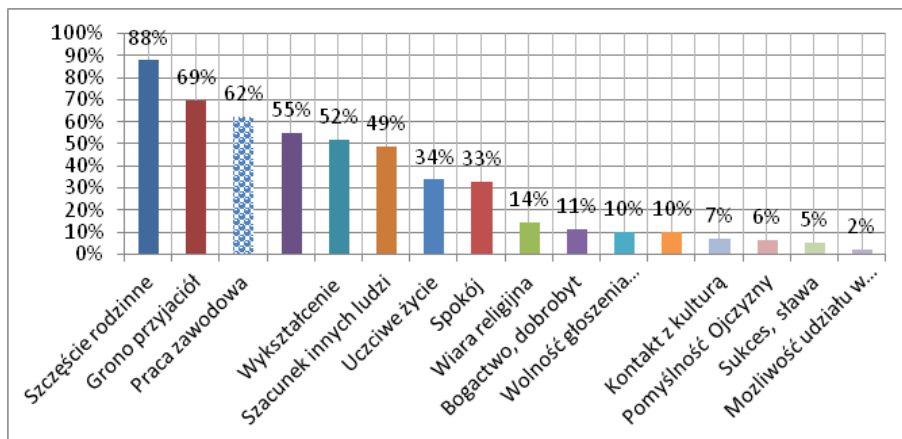

Źródło: obliczenia własne

Jak wybierali wartości studenci na kierunku filologia przedstawia rysunek 8. Studenci filologii najwyżej w hierarchii wartości usytuowali szczęście rodzinne (71%), następnie – grono przyjaciół (66%), zachowanie dobrego zdrowia (58%), wykształcenie (41%) i spokój (39%). Na **szóstym** miejscu znalazła się **praca zawodowa** (37%). Zaraz za pracą, na

siódmym miejscu, studenci filologii wskazali *ex aequo* bogactwo i dobrobyt oraz szacunek innych ludzi (29%) a następnie, również *ex aequo* uczciwe życie i życie pełne przygód i wrażeń (28%). Dziewiątą pozycję w tej hierarchii zajęła wolność głoszenia własnych poglądów (23%), dziesiątą – kontakt z kulturą (18%).

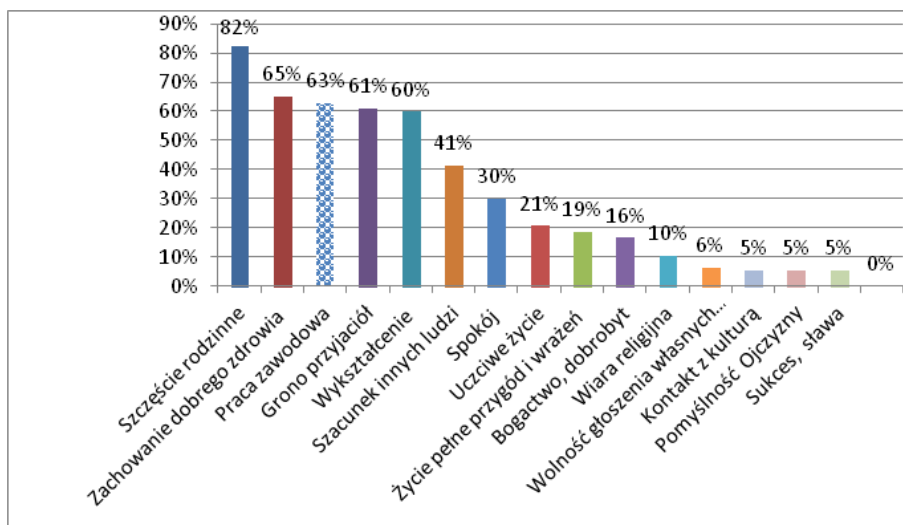
Rys. 9. Praca w hierarchii wartości studentów na kierunku pielęgniarstwo

Źródło: obliczenia własne

Na rysunku 9 przedstawiono hierarchię wartości studentów na kierunku pielęgniarstwo. Wśród studentów tego kierunku **praca zawodowa** znalazła wyższe uznanie niż na wcześniej prezentowanych kierunkach zajmując **trzecie** miejsce (62%). Poprzedziły ją wartości podobne jak poprzednio, a mianowicie na miejscu drugim - grono przyjaciół (69%) i na miejscu pierwszym - szczęście rodzinne (88%). Dalej studenci pielęgniarstwa wymieniali kolejno następujące wartości: zachowanie dobrego zdrowia (55%), wykształcenie (52%), szacunek innych ludzi (49%), uczciwe życie (34%), spokój (33%). Na końcu tej hierarchii znalazły się, podobnie jak poprzednio, wartości związane z kulturą (7%), ojczyzną (6%) i demokracją (2%).

Rys. 10. Praca w hierarchii wartości studentów na kierunku pedagogika

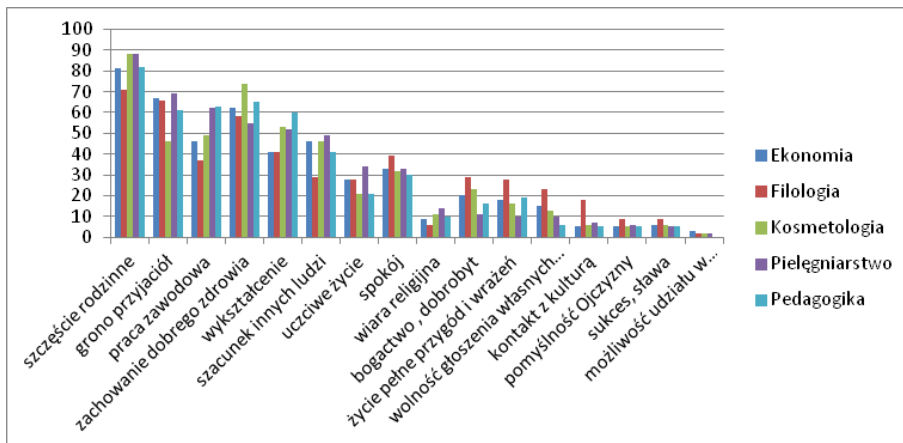

Źródło: obliczenia własne

Rysunek 10 przedstawia wybory wartości dokonywane przez studentów kierunku pedagogika. Tu, podobnie jak na pielęgniarstwie, **praca zawodowa** zajęła **trzecie** miejsce (63%) po szczęściu rodzinnym (82%) i zachowaniu dobrego zdrowia (65%). Za pracą zawodową studenci pedagogiki wskazali kolejno: grono przyjaciół (61%), wykształcenie (60%), szacunek innych ludzi (41%), spokój (30%), uczciwe życie (21%). Podobnie jak na innych kierunkach, w hierarchii wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym przez studentów pedagogiki odległe miejsca zajmują takie wartości jak: kontakt z kulturą (5%) czy pomyślność ojczyzny (5%). Żaden student w tej grupie nie wskazał możliwości udziału w demokratycznym życiu (0%) jako wartości istotnej w jego życiu.

Na rysunku 11 przedstawiono zestawienie wyborów poszczególnych wartości przez studentów z pięciu kierunków: ekonomii, filologii, kosmetologii, pielęgniarstwa i pedagogiki. Badanie potwierdziło, że obrany kierunek studiów częściowo determinuje stosunek studentów do pracy zawodowej. Okazało się bowiem, że wśród studentów dwóch kierunków (ekonomii i kosmetologii) praca zajmuje czwartą pozycję w hierarchii, kolejnych dwóch kierunków (pedagogiki i pielęgniarstwa) – trzecią pozycję w hierarchii, a wśród studentów kierunku filologia – szóstą pozycję w hierarchii ich wartości.

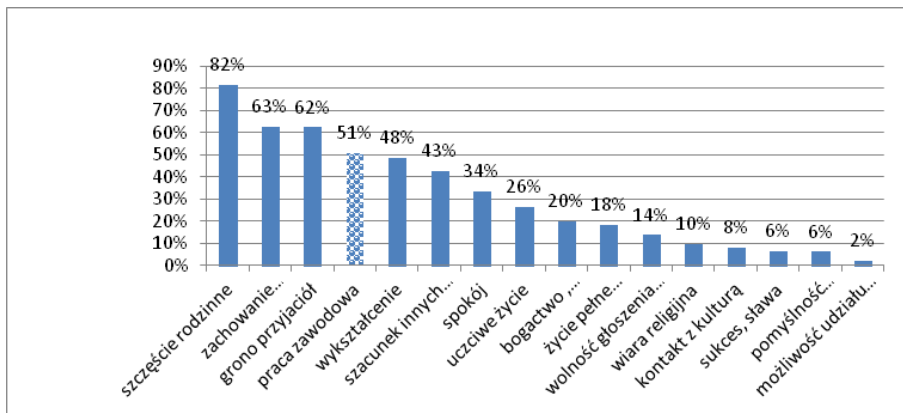
Rys. 11. Wartości preferowane przez studentów na poszczególnych kierunkach

Źródło: obliczenia własne

Rysunek 12 przedstawia podsumowanie wyników badania, którego celem było określenie miejsca pracy zawodowej w systemie wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym studentów Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku.

Rys. 12. Wartości preferowane przez studentów PWSZ w Płocku - podsumowanie

Źródło: obliczenia własne

Hierarchia szesnastu wartości najbardziej cenionych w życiu codziennym przez studentów poddanych badaniu przedstawia się zatem następująco:

1. szczęście rodzinne
2. zachowanie dobrego zdrowia
3. grono przyjaciół
4. **praca zawodowa**
5. wykształcenie
6. szacunek innych ludzi
7. spokój

8. uczciwe życie
9. bogactwo, dobrobyt
- 10. życie pełne przygód**
11. wolność głoszenia własnych poglądów
12. wiara religijna
13. kontakt z kulturą
14. sukces, sława; pomyślność ojczyzny
15. możliwość udziału w demokratycznym życiu.

Zakończenie i wnioski

Mimo, że istnieje pewien katalog dostępnych wartości, które powszechnie uważane są za dobre i właściwe nie można przyjąć, że obowiązuje jeden określony schemat hierarchii wartości. Każdy może określić swój własny system wartości i według niego żyć. Dlatego też niezwykle trudno jest określić jednoznacznie ogólnie zestawienie wartości istotne dla współczesnego młodego pokolenia. Często mówi się, że młodzież niczego nie szanuje, nie uznaje żadnych wartości. W gruncie rzeczy jednak posiada hierarchię wartości, tylko niekiedy odmienną od tej dotychczas spotykanej i uznawanej.

Przedstawione powyżej wyniki badań świadczą o tym, że praca jako sfera ludzkiej działalności zajmuje poczesne miejsce w systemie aksjonormatywnym badanych. Pierwsze miejsce wśród wartości cenionych przez badanych zajęło **szczęście rodzinne** (82% wskazań). Potwierdza się tym samym fakt, że w systemie wartości polskiego społeczeństwa rodzina tradycyjnie lokuje się na pierwszej pozycji w hierarchii wartości, będąc ważnym źródłem życiowej satysfakcji i zadowolenia. Na drugim miejscu w hierarchii wartości pożądanych przez badanych znalazło się **zachowanie dobrego zdrowia** (63% wskazań). Jako trzecią rzecz, o którą należy i warto zabiegać w życiu, badani wskazali **grono przyjaciół** (62% wskazań). Na czwartym miejscu połowa badanych (51% wskazań) wskazała, że **praca zawodowa** jest dla nich ważną wartością i celem życiowych dążeń.

Praca zawodowa okazała się więc wartością preferowaną w życiu codziennym przez 52% badanych kobiet i 27% mężczyzn(!), 45% badanych mieszkańców miast i 51% mieszkańców wsi, 46% badanych studiujących ekonomię, 49% badanych studentów kosmetologii, 37% respondentów z kierunku filologia, 62% badanych studiujących pielęgniarstwo i 63% badanych z kierunku pedagogika.

Należy zaznaczyć, że jedynie płeć zdeterminowała odmienny rozkład pracy zawodowej w hierarchii wartości badanych studentów. Praca w hierarchii wartości kobiet znalazła się bowiem na czwartym miejscu, natomiast u mężczyzn - na miejscu ósmym (27% wskazań). Zarówno miejsce zamieszkania (miasto, wieś) jak obrany kierunek studiów (ekonomia, pedagogika, filologia, pielęgniarstwo, kosmetologia) nie wpłynęły znacząco na różnice w rozkładach odpowiedzi.

Budującym jest także fakt, że ważną - piątą - pozycję w hierarchii wartości badanych młodych ludzi zajęło **wykształcenie** - 48% ogółu wskazań. Wykształcenie okazało się cenną wartością dla 49% badanych kobiet i 27% mężczyzn, 44% badanych mieszkańców miast i 46% mieszkańców wsi, 41% respondentów z kierunku ekonomia, 53% respondentów z kosmetologii, 41% badanych z kierunku filologia, 52% badanych z pielęgniarstwa i 60% badanych studentów pedagogiki,

Na wyraźne podkreślenie zasługuje spadek rangi wartości takich jak: sukces, bogactwo, sława, dobrobyt. Jeszcze do niedawna dominowały one w rankingach młodzieżowych wartości a w niniejszym badaniu znalazły się na dalszym planie. A przecież dzisiaj często posądza się młodych ludzi, że traktują życie jako przygodę a ich najważniejszym priorytetem jest osiągnięcie zadowolenia z życia.

W hierarchii wartości badanych studentek bogactwo i dobrobyt zajęły dziewiątą pozycję (21% wskazań), życie pełne przygód i wrażeń – pozycję dziesiątą (19% wskazań), sukces, sława – pozycję czternastą (7% wskazań). Dla 29% badanych mężczyzn wartością cenioną w życiu jest życie pełne przygód (pozycja szósta), dla 24% - sukces i sława (pozycja dziesiąta) oraz dla 22% mężczyzn – bogactwo i dobrobyt (pozycja jedenasta).

Respondenci mieszkańcy zarówno miast jak i wsi ww. wartości „przyjemnościowe” wskazywali w zbliżonych proporcjach. I tak: bogactwo, dobrobyt – 20% wskazań mieszkańcy miast i 22% wskazań mieszkańców wsi - pozycja dziewiąta; życie pełne przygód i wrażeń – 26% wskazań mieszkańcy miast i 15% wskazań mieszkańcy wsi – pozycja dziesiąta; sukces, sława – 8% wskazań mieszkańcy miast i 11% wskazań mieszkańcy wsi – pozycja trzynasta.

Rozkład odpowiedzi respondentów ze względu na obrany kierunek studiów również potwierdza w znacznej mierze ww. wyniki. Bogactwo i dobrobyt zajmują siódmą pozycję w hierarchii wartości badanych studentów z kierunku filologia, ósmą – z kierunku kosmetologia, dziewiątą – z kierunku ekonomia i dziesiątą – z kierunku pielęgniarstwo i pedagogika. Życie pełne przygód – zajmuje dziewiątą pozycję w hierarchii wartości badanych studentów z kierunku pedagogika, dziesiątą - z kierunków: ekonomia, kosmetologia, filologia, jedenastą – z kierunku pielęgniarstwo. Sukces i sława - zajmuje trzynastą pozycję w hierarchii wartości badanych studentów z kierunku ekonomia, czternastą – z kierunków: kosmetologia, filologia, pielęgniarstwo, piętnastą pozycję – z kierunku pedagogika.

Niepokojącym jest jednak fakt, że do wartości zanikających wśród badanej młodzieży zaliczyć należy wartości związane z Ojczyzną, wolnością, demokracją, jak również współuczestnictwo w życiu kulturalnym oraz wiarę, które zostały zepchnięte na dalszy plan. Wzrost rangi wartości niematerialnych nie koresponduje więc ze spadkiem rangi wartości kulturowych. Najmniej ważne dla respondentów (poniżej 10% wskazań) okazały się: wolność głosu własnych poglądów (10% wskazań), wiara religijna (8% wskazań), kontakt z kulturą (6% wskazań), pomyślność Ojczyzny (2% wskazań), możliwość udziału w demokratycznym życiu (1% wskazań). Niewątpliwym wpływ na to mają zapewne przemiany gospodarcze, liberalizacja i poprawa poziomu i jakości życia. Nie mniej jednak wskazania te są szczególnie niepokojące ponieważ wyrażają je osoby w wieku 19 – 24 lat, które niebawem będą brać aktywny udział i odpowiedzialność za funkcjonowanie i pomyślność naszego kraju.

Podsumowując należy stwierdzić, że najważniejszym obecnie celem młodzieży stało się osiągnięcie osobistego szczęścia reprezentowanego przez wartości takie jak szczęście rodzinne, zachowanie dobrego zdrowia, grono przyjaciół, praca zawodowa, szacunek innych ludzi, wykształcenie, spokój, uczciwe życie.

Pocieszający jest też fakt, że praca zawodowa znalazła się w czołówce hierarchii wartości badanych studentów zajmując wysoką - czwartą pozycję. Praca bowiem, stanowiąc podstawowy element życia każdego człowieka, w decydujący sposób oddziałuje nie tylko na jego osobowość, postawy, aspiracje czy system wartości, ale także na całokształt życia społecznego.

BIBLIOGRAFIA

- Komunikat CBOS, Znaczenie pracy w życiu Polaków, Warszawa 2006
 Komunikat CBOS, Co jest ważne, co można a czego nie wolno – normy i wartości w życiu Polaków, Warszawa 2010
 Pachociński R., Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń, Warszawa 1999
 Pilch T. (red.), Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, Warszawa 2003
 Szczepański J., Elementarne pojęcia socjologii, Warszawa 1970
 Szewczuk W. (red.), Encyklopedia psychologii, Warszawa 1998
 Wiatrowski Z., Podstawy pedagogiki pracy, Bydgoszcz 2005

Wiatrowski Z., *Praca w zbiorach wartości pracujących, bezrobotnych i młodzieży szkolnej*, Włocławek 2004

WORK IN STUDENTS' HIERARCHY OF VALUES (ON THE EXAMPLE OF THE STATE SCHOOL OF HIGHER PROFESSIONAL EDUCATION IN PŁOCK)

The following article analyses the position work holds on the hierarchy of values of contemporary man on the example of a chosen social group – students. The survey was carried out in the summer 2015 on a group of over 500 students of The State School of Higher Professional Education in Płock. The results indicated that although work does not rank highest in their hierarchy of values it still occupies a high, 4th position. The factors determining the answers were: sex; place of living and the field of study.

Keywords: Student, value, work, work as value